

Södertörns högskola | Institutionen för Genus kultur och historia
Kandidatuppsats 15 hp | Genus | Vårterminen 2010

“Förhoppningsvis är man två”

En studie över hur 18-åringar i en mindre stad i Sverige resonerar kring kön, kropp och sexualitet

Av: Linda Johansson & Petra Wallin
Handledare: Helena Hill

Abstract

The essay is about how teenagers around 18 years of age in a small town in Sweden talk about gender, body and sexuality. The study is based on two focus group interviews with five boys and four girls. We have then thematized and analyzed the material with queer theory.

The results show how young people see heterosexuality as something 'natural' and gender as biologically determined. The teenagers are critical towards anything that deviates from the traditional nuclear family consisting of mother, father and children. Norms are created in their speech as some of them acts as so called "border guards" for these norms. Our conclusion is that there are difficulties to be deviate in terms of gender, sexuality and body in a small town.

Key words: Gender, sexuality, heterosexual matrix, queer theory, relationships, focus group

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	5
1.1	Återblick, positioner och perspektiv.....	6
1.2	Bakgrund och normalitet.....	7
2	Syfte och frågeställningar.....	9
3	Metod.....	10
3.1	Fokusgrupp.....	10
3.2	Tematisk analys.....	11
3.3	Gruppen som social teater.....	12
4	Urvalsprocess.....	13
4.1	Vinterby.....	14
4.2	Tillvägagångssätt.....	14
5	Etiska ställningstaganden samt läsarporträtt av respondenterna.....	16
5.1	Läsarporträtt.....	16
5.2	Tjejer.....	17
5.3	Killar.....	17
6	Teori och begrepp.....	19
6.1	Queerteori.....	19
6.1.1	Heterosexuella matrisen.....	20
7	Tidigare forskning.....	21
7.1	Maskuliniteter, feminiteter och sexualiteter.....	21
7.2	Relationer, sexualitet och våld.....	22
8	Resultat och analys.....	24
8.1	”Men det är olika typer av kärlekar”.....	24
8.2	”Det är ju något som kommer automatiskt”.....	27
8.3	”Ibland får man skylla sig själv helt enkelt”.....	30
9	Slutsatser och reflektion.....	33
9.1	Synen på kön, sexualitet och kropp.....	33
9.2	Hur förhåller sig ungdomarna till normerna?.....	34

9.3	<i>Hur skapas normer i tal?</i>	34
9.4	<i>Reflektion</i>	35
10	Metoddiskussion	36
10.1	<i>Hur fungerade fokusgruppen och analysen?</i>	36
10.2	<i>Lärdomar på vägen</i>	36
11	Litteraturlista.....	37
	Bilaga 1	39

1 Inledning

Återblick: Det är en kall vinterkväll i december. Vi befinner oss på Värmdö, vid Petras köksbord och äter middag. Vi är båda frustrerade över våra respektive socialt arbete-studier som vi båda bedriver på varsin skola, och bristen på genusperspektiv i undervisningen och i kurslitteraturen. "Oj vad skönt det ska bli att läsa genus igen," säger Petra.

Det var alltså så det hela inleddes – vår frustration blev till en nyfikenhet inför hur ungdomar tänker, pratar och resonerar, och hur normer skapas kring olika begrepp, t ex relationer. Vår egen uppfattning om t ex heterosexualitet och tvåsamhet var då, och är fortfarande, att det ofta ses som något "naturligt", vilket gör att allt som avviker från detta kan ses som "konstigt".

Vi har själva erfårit reaktioner från omgivningen som ställt sig ifrågasättande till våra respektive sexuella ställningstaganden, t ex att vi båda definierar oss som bisexuella eller att vi problematiserar tvåsamhetsbegreppet. Där kring middagsbordet började vi fundera på hur det vore att träffa ungdomar från en mindre stad, för att se hur dessa tänker kring normer runt kön och sexualitet. Detta var betydelsefullt för oss på lite olika sätt:

Linda är själv uppvuxen i en mindre stad. Detta har för henne inneburit allmänna skuld-känslor, utanförskap och känslor av att inte ha fått vara sig själv – detta på grund av att Linda klädde sig "annorlunda" och blev kär i en tjej. Hon kände skuld för att kanske göra sina föräldrar besvikna, för att hon inte såg ut som alla andra och för att hon aldrig verkade vara "rätt". Detta i sig medförde att hon redan som 16-åring flyttade hemifrån, och dessutom till en större stad. Hon känner igen sig väldigt mycket i filmen *Masjävlar*, där huvudrollsinnehavaren Mia har flyttat ifrån uppväxtorten i Dalarna till ett liv i storstaden. När hon sedan åker för att hälsa på hos föräldrarna i Dalarna möts hon från sin familjs håll av skuld och ifrågasättanden över sina val i livet.

Petra lever sedan många år tillbaka själv med sina barn och ser inte tvåsamheten som självklar. Att titulera sig polyamorös och dessutom vara bisexuell har upplevts provocerande och ibland skrämmande för hennes omgivning – släkt och vänner - vilket för henne medfört att

hon fått försvara sin sexualitet och levnadsval. Med detta i bagaget började vi fundera kring vad det egentligen innebär att inte ”vara som alla andra”, och hur ungdomar idag resonerar kring detta.

1.1 Återblick, positioner och perspektiv

Uppsatsen har skrivits inom ramen för kvalitativ forskning. Kvalitativ forskning visar ur de intervjuades synvinkel hur dessa uppfattar sin värld och sina liv. Forskaren kan därefter göra en tolkning för att försöka förstå människors olika erfarenheter (Kvale 1997 s 13).

Den kvalitativa forskningens förståelseform är snarare förenad med en alternativ syn på social kunskap, mening, verklighet och sanning inom samhällsvetenskaplig forskning. (Kvale 1997: 17)

Analysen och resultatet i den här uppsatsen är vår tolkning av nio stycken 18-åringars samtal och berättelser. Dessa ungdomars skildringar, åsikter och röster skapas ur en speciell kontext och har alltså analyserats och genomarbetats av oss - två författare med en feministisk utgångspunkt. En av våra intervjupersoner, en kille, sa ”*jag vet inte vad jag ska svara, vad ni vill höra?*”. Detta fick oss att fundera över våra olika positioner. Som de forskare vi är just nu tycker vi att det är av viktigt att reflektera över den så kallade ”forskarrollen” och den makt-position vi haft i samverkan med ungdomarna. Det faktum att vi kommer till staden, intervjuar och filmar gör situationen speciell – vi befinner oss i en överordnad roll gentemot intervjupersonerna eftersom vi är äldre än dem, och vi kan uppfattas ha ett övertag rent kunskapsmässigt i och med vår akademiska bakgrund. Detta har lett till att vi tar med oss själva i analyserna genom att citera oss själva, för att helt enkelt visa vår roll i samtalen.

Vår intension med denna text är att den skall förstås av läsare som även befinner sig utanför den akademiska institutionen, inte minst våra intervjupersoner. Vi vill förmedla hur vår skrivprocess har gått till - hur urval, metod och skrivform har diskuterats fram. Under resans gång har vi skrivit en form av dagbok, där känslor och tankar har fått utrymme. En anledning till det var att vi gjorde intervjuerna redan under första delen av terminen, och i och med detta ville vi ta vara på all den inspiration, de känslor och tankar som uppkom. Dessa dagboksanteckningar, som vi valt att döpa till ”Återblick”, har som syfte att ”lotsa” läsaren vidare i vad som komma skall men också att ge en inblick i vår forsknings- och skrivprocess.

1.2 Bakgrund och normalitet

Vad innebär det att avvika från en norm och inte anses vara ”normal”? Hur är det egentligen att vara Fucking Åmål-Agnes i Lukas Moodyssons film¹ i verkligheten? Den frågan har vi ställt oss många gånger. Vi känner båda starkt för den historien som spelades in 1998. Hur skulle Agnes uppfattas idag, 2010?

Vår uppfattning är att det finns mycket normer i samhället som vi förhåller oss till på ett eller annat sätt. Dessa normer skapas med hjälp av olika slags familjekonstellationer, skolan, didaktik och medias skildringar samt genom den politiska arenan och av ungdomarna själva. Detta sker i samband med att man som ung person i samhället funderar kring sin identitet och utvecklas.

Men vad är då en norm? Själva ordet *normal* är mångtydigt eftersom det antyder något som är *vanligt förekommande* men också något som är *eftersträvansvärt* och *idealiskt*. Med andra ord används inte ordet normal enbart till att beskriva saker och ting utan också till att reglera, detta kopplas även till föreställningar om makt. Viktigt i detta avseende är också att påpeka att normen inte existerar i sig själv, ensam. Den existerar enbart i förhållande till något annat – en motpol. Som exempel kan här tas att normer kring hur man ska vara som ”tjej” inte skulle existera utan sin motpol ”kille”, eller ”heterosexuell” i relation till ”homosexuell” (Ambjörns-son 2004 s 21ff).

Forskning har visat att medier är delaktiga i att reproducera och återupprätta ramar kring hur flickors och pojkars kärleks- och kroppsideal ser ut (Ussher 1997). Detta påverkar utvecklingen och identitetsskapandet hos ungdomar samt reproducerar normer runt kön och sexualitet. Studier visar även att under ungdomars identitetsprocesser har attityder rörande kön och sexualitet en central roll. I kontaktskapandet mellan ungdomar – både mellan flickor och pojkar men också mellan flickor och flickor och pojkar och pojkar - har det visat sig finnas stereotypa uppfattningar hur de bör bete sig respektive inte bete sig. Den initiativtagande rollen är något som tilldelas pojkar i större utsträckning än flickor. Dessutom påvisas det att flickor oftare går med på sex i högre grad än pojkar, för att kunna stanna i en relation eller för att de tror att det förväntas av dem (Martinsson och Reimers 2008).

---

¹ Filmen handlar om 15-åriga Agnes och hennes kamp om att komma ut som lesbisk i en liten stad i Sverige.

Sverige ses inte sällan som ett av världens mest jämställda land. Inom den politiska arenan, offentliga sektorn och inom skolan är jämställdhetsfrågor något som ständigt diskuteras.

Skolan i Sverige har enligt lagen ett ansvar att jobba för att förebygga och aktivt motverka olika sorters diskriminering. I läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94), som gäller för den svenska gymnasieskolan, står det att:

Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder eller för annan kränkande behandling. Tendenser till trakasserier och annan kränkande behandling ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.²

Det finns med andra ord tydliga direktiv för en mer aktiv och öppen diskussion kring att synliggöra olika normer runt bl a sexuella läggningar. Detta är viktigt, då det inte alltid finns med i uppfostran i hemmet. Genus- och jämställdhetsfrågor finns med i gymnasieskolans läroplan för att det anses grundläggande och skall läras ut, för att stäva diskriminering.

De flesta i Sverige har en kunskap om att det finns olika slags familjekonstellationer och olika slags sexualiteter m.m., samtidigt blir människor fortfarande behandlade olika. Med andra ord verkar det fortfarande finnas föreställningar i samhället att heterosexualitet är det enda rätta eller naturliga, att flickor ska vara si och pojkar ska vara så.

Med våra upplevelser i bagaget, Agnes i åtanke och mot bakgrund av tidigare forskning ville vi besöka en mindre ort för att ta reda på hur 18-åriga ungdomar resonerar kring sexualitet, kropp och kön, och normer kring runt detta.

2

<http://www.skanska.se/upload/Careers/Downloads/Skanskgymnasiet/L%C3%A4roplanen%20f%C3%B6r%20frivilliga%20skolformer%20-%20Lpf94.pdf> 20100522

2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att undersöka hur 18-åringar i en mindre stad konstruerar och förhåller sig till normer kring sexualitet, kropp och kön. Till vår hjälp har vi valt att använda oss av begreppen: manligt, kvinnligt, relation, misshandel och våldtäkt då de är relevanta ämnen för vårt syfte. Här nedan följer de frågeställningar vi har utgått från i vår analys.

- Vilken syn på kön, kropp och sexualitet har ungdomarna?
- Hur förhåller sig ungdomarna till normer kring kön, kropp och sexualitet?
- Hur konstrueras normer i ungdomarnas tal?

3 Metod

Återblick: Tillbaka till Värmdö. Vi sitter återigen vid Petras köksbord och diskuterar vilken metod som skulle vara rolig och utmanande och vad den kvalitativa forskningen har att erbjuda. Petra har tidigare erfarenhet av fokusgruppsintervju och berättar om det och Linda tycker det låter roligt. Här diskuterar vi även Anna Adenjis avhandling - Inte den typ som gifter sig? (Adeniji 2008), där hon bl a har använt sig av fokusgrupper som metod. Vad vill vi göra? Till slut kommer vi överens om att fokusgrupper är något vi vill arbeta med.

3.1 Fokusgrupp

Stora delar av våra liv spenderar vi tillsammans med andra människor, därför är det inte speciellt överraskande att våra handlingar och åsikter anpassas till den sociala situation man befinner sig i. Vi har valt fokusgruppintervjuer som metod eftersom de kan vara lämpliga i sammanhang då man är ute efter särskilda sociala processer och relationer (May 2001 s 153,154). Man kan se fokusgrupper som en slags gruppintervju, men man bör ha i åtanke att inte alla gruppintervjuer är fokusgrupper. En skillnad mellan dessa kan t ex vara att man inte ställer mätbara, statistiska frågor i en fokusgrupp, utan istället använder sig av påståenden för att se reaktioner och skapa interaktion mellan deltagarna (Wibeck 2000 s 23ff).

Fokusgrupp är en intervjumetod, där man som forskare agerar moderator och har som syfte att diskutera ett specifikt ämne. I samspelet mellan moderatören och intervjupersonerna kan diskussionen leda fram till känslofyllda och spontana uttalanden, vilket kan leda till en väldigt omfattande datainsamling. Detta kan medföra problem när materialet senare ska genomarbetas och analyseras, därför behöver moderatören vara observant och lyhörd, t ex om diskussionen lämnar ämnet för mycket. Denna metod är numera vanlig inom samhällsvetenskaplig forskning, även om den från början nästan uteslutande användes för marknadsundersökningar (Kvale 1997 s 97ff).

Valet av fokusgrupper blev också självklart då vi vill ta del av flera människors upplevelser vilket kan ge ett mer mångskiftande svar. Att använda sig av denna metod, d v s att ha flera

deltagare i intervjuerna, tror vi kan bidra till att man i gruppen hjälps åt att uttrycka sig, öppna upp till ett vidare samtal samt sätta ord på varandras ord och definitioner. Detta tycker vi båda är spännande, då det genom detta kan dyka upp aspekter som vi inte annars kunnat förutspå.

Wibeck menar att fokusgruppen kan leda till nya, oväntade kunskaper som man inte tidigare kunnat förutse. Hon menar också att det kan vara tacksamt att använda sig just av denna metod när man ska diskutera känsliga ämnen för att det i enskilda samtal kan bli svårare för en intervjuperson att öppna upp sig. Urvalsfrågan blir i detta fall viktig menar Wibeck:

Hur villiga är dessa personer att ge en representativ bild av verkligheten? Hur stor förmåga har de att uttrycka sig? Finns det risk att dominant personer tar över diskussionen på bekostnad av de mindre tillbakadragna? (Wibeck 2000: 129)

Vi vill med det här citatet belysa vikten av att fördela talutrymmet inom gruppen. Även om personerna blir påverkade av varandra så visar detta på en slags ”verklighet” som visar hur människor skapas i interaktion med varandra. Dock bör här också tilläggas att människor i grupp också påverkas av varandra på det sättet att man säger något man aldrig annars skulle säga, och att man kan ”trigga igång” den andre. Detta i sig kan formera normer.

3.2 Tematisk analys

Inför valet av analys av fokusgruppsintervjun tog vi hjälp av Langemar, som menar att det inte finns någon exakt metod för analys vid fokusgrupper. I och med att vi kunde utläsa många olika teman ur vår transkribering valde vi att göra en tematisk analys (Langemar 2008).

Efter att alla intervjuer var transkriberade genomfördes en analys av materialet. Syftet är att försöka förstå ungdomarnas uttalanden och meningen i relation till de begrepp vi valt att beröra. Det är en växelverkan mellan de olika delarna och helheten, vår uppfattning kring ungdomarnas uttalanden och dess förhållande till hela materialet (Langemar 2008). Vi har efter transkriberingen av intervjuerna läst igenom materialet flera gånger och sökandet av ord och formuleringar har kunnat föra samman och bildat centrala begreppsdiskussioner. Ur dessa diskussioner har vi sedan kunnat utläsa återkommande ord, som blivit teman. Temana har sedan kopplats ihop med forskning och teori.

3.3 Gruppen som social teater

En grupp kan definieras som två eller flera individer som är ömsesidigt beroende av varandra och som påverkar varandra i ett socialt samspel. Svedberg hänvisar till den amerikanska sociologen Goffman som menar att vi alla spelar en ”social teater”:

Gruppen kan alltså liknas vid en själens teatersalong där alla medlemmar har möjlighet att iscensätta sina personliga dramer/.../ En uppenbar poäng i teatermetaforen är att den öppnar för frågor om vems skådespel det egentligen är och vem som är producent, regissör, publik etc. (Svedberg:2003:161)

Denna metafor tilltalar oss mycket, eftersom vi själva är med i ”skådespelet” i roller som regissörer, ibland producenter och allt som oftast faktiskt också publik. Detta kan också vändas tvärtom, eftersom våra intervjupersoner kommer vara vår publik när de senare läser denna uppsats.

Våra fokusgrupper består av personer som känner varandra sedan tidigare och befinner sig inom samma miljö. Sådana här grupper definieras enligt Svedberg som *formella*. Formella grupper har ofta ett tydligt syfte, specifika regler, vanor och oftast inte minst en person i gruppen som intagit en ledarposition (Svedberg 2003 s 16). Under fokusgruppintervjun agerade vi regissörer, ibland fick vi tysta en deltagare och ibland direkt rikta oss mot en deltagare då vi märkte att hon/han inte fick utrymme. Denna interaktion har även betydelse i resultat- och analysdelen vad gäller skapandet av normer, vilket vi kommer förklara mer under analyskapitlet.

4 Urvalsprocess

***Återblick:** Vi sitter på café Rio i Hornstull, Stockholm. Vi har beställt in té och kladdkaka. Ute är det svinkallt. "Vilka ska vi intervjua då?" frågar Petra. "Och vilken stad? Stockholm eller?" Vi bollar lite idéer fram och tillbaka, kanske har Linda en kontakt på ett musikgymnasium i Stockholm som vi kan ta kontakt med? "Men någon mindre stad då?" säger Linda. "Skulle vara intressant att köra mindre stad kontra storstad?" Malin, en nära vän till Petra, kommer plötsligt in genom dörren. Hon har en stor stickad halsduk virad runt halsen. "Hörru Malin!" "Känner inte du någon från din gamla hemby som jobbar på skola som kan ta emot två trevliga genusstudenter?" Malin slår sig ner i en fåtölj och funderar en stund. "Jo, det gör jag ju faktiskt. Min gamla lärarinna!"*

Hur skulle vi gå till väga? Hur många intervjuer skulle vi göra? Skulle det vara blandade grupper vad gäller kön eller skulle vi dela upp var för sig? Ett problem som kan uppstå i könsblandade grupper är att ett "macho-beteende" kan dyka upp bland de tonåriga, manliga deltagarna i gruppen i sällskap av kvinnliga deltagare (vilket inte betyder att det inte förekommer i samkönade grupper) (Tursunovic 2002). Vi valde att dela upp dem i en tjej- respektive killgrupp för att vi ville se hur de resonerade var för sig kring de olika begreppen.

Några av de diskuterade begreppen, t ex misshandel och våldtäkt, kan vara känsliga att diskutera i blandade grupper. Båda grupperna är relativt homogena, då alla medlemmarna har en likvärdig socioekonomisk bakgrund, är i samma ålder, är uppvuxna i heterosexuella familjer, går samma program på gymnasiet samt att de också delar samma etniska tillhörighet. Vi valde 18 som ålder på ungdomarna eftersom man vid det laget är myndig och själv kan fatta beslut om delaktighet i gruppintervjuer som denna.

Wibeck menar att färre än 4 personer och fler än 6 personer inte är att rekommendera i fokusgruppssituationer. Hon menar att ju fler personer i gruppen, desto mer kan det hämma deltagarna eftersom samtalsstiden blir kortare för var och en. Detta tog vi hänsyn till i vårt urval. Författaren menar också att en mer homogen grupp kan bidra till att skapa ett mer intimt och avslappnat klimat, eftersom deltagarna har liknande erfarenheter och därför har lättare att öppna upp sig för de andra i rummet (Wibeck 2000 s 49ff).

Efter att ha fått kontakt med en lärare på gymnasieskolan i Vinterby gick allt i en rasande fart. Läraren ordnade med slumpmässiga grupper, vilket byggde på frivilliga anmälningar från dennes egna elever, och plötsligt satt vi på tåget med intervjuutrustning, fika och med stora förväntningar och pirr i magen.

4.1 Vinterby

Vi har valt att döpa om vår intervjustad. Den fick namn efter den känsla vi fick efter att ha klivit av tåget i ett vinterbeklätt, gnistrande landskap med utsikt över älv, skogslandskap och äldre bebyggelse. Vinterby definieras egentligen som *ort* och har ett ungefärligt invånarantal på 15000. Till yta är orten emellertid ganska stor, med ett 90-tal angränsande byar där nio grundskolor och ett gymnasium får plats. Historiskt har Vinterby haft uppdelningen med män inom hantverks- och industriyrken och kvinnor inom vård- och omsorgsyren. Medelinkoms-ten ligger i nivå med rikets median, vilket kan kategoriseras medeltjänstemän (tidigare kallat medelklass).³ I kommunen finns det ett registrerat homosexuellt partnerskap.

4.2 Tillvägagångssätt

Vi fick alltså genom en bekant kontakt med en lärare i den staden där vi ville genomföra intervjuerna. Med hennes hjälp fick vi kontakt med fem killar och fem tjejer som ville ställa upp i fokusgrupperna. När vi kom till skolan monterade vi upp videokamera och dukade med läsk och bullar. Innan vi startade fick alla deltagare skriva upp sina namn, mailadress och vilken sysselsättning föräldrarna hade. Vi själva presenterade oss och förklarade vad en C-uppsats är och försäkrade återigen deras anonymitet.

Samtalen varade i ca en timme och följde den bifogade intervjuguiden (bilaga 1). Vi lämnade våra mailadresser ifall någon ville tillägga något. Under skapandet av intervjuguiden valde vi att ta hjälp av Wibeck som rekommenderar att man använder sig av bl a *öppningsfrågor*, *introduktionsfrågor*, *huvudfrågor* samt *avslutande frågor* (Wibeck 2000 s 61ff).

Vi lade därefter ut fem handskrivna lappar med de olika begreppen som vi hade valt för att ge deltagarna en stund att fundera. De olika begreppen var ”relation”, ”manligt”, ”kvinnligt”,

---

³ http://www.scb.se/Grupp/Hitta_statistik/Forsta_Statistik/Klassifikationer/_Dokument/SEI_webb.pdf. 20100524

”misshandel” och ”våldtäkt”. Begreppen valde vi eftersom de relaterade till kropp, kön och sexualitet. Därefter valde vi att börja med lappen ”relation” och under samtalets gång fyllde vi på med en ny lapp med nytt begrepp.

Vi valde att transkribera intervjumaterialet ordagrant, vilket innebar att fniss, sinnesstämningar och kroppsuttryck och längre pauser noterades. Vi ämnar tolka vår transkribering så nära talspråket som möjligt. Det som i intervjun varit otydligt, såsom när intervjupersonerna talade i munnen på varandra eller mumlade har också markerats. Kvale menar att man ska försöka transkribera så som man själv skulle vilja bli transkriberad (Kvale 1997 s 155). Därefter har vi tematiserat transkriptionsmaterialet och gjort en tematisk analys.

5 Etiska ställningstaganden samt läsarporträtt av respondenterna

I vårt skrivande av uppsats har vi tagit hänsyn till de fyra grundläggande huvudkraven som Vetenskapsrådet har antagit. I huvudsak är det fyra punkter: informationskravet, nyttjandekravet, konfidentialitetskravet och samtyckeskravet⁴. Deltagarna fick på förhand och efter intervjuerna information om vad vi syftet med arbetet var. De fick även veta vilka som kommer att ta del av uppsatsen, d v s läsa den. En del av de personer som kommer ta del av uppsatsen är t ex vår handledare, andra studenter samt att vi eventuellt kommer att använda oss av den i vårt CV inför framtida arbete. Anonymiteten har också förklarats. I uppsatsen kommer varken ungdomarnas namn, skolans namn eller staden de bor i uppges.

5.1 Läsarporträtt

Vi kommer här presentera respondenterna i varsitt läsarporträtt för att ge läsaren en bild av varje individ som deltagit. Urvalet är tämligen homogent – alla respondenter är 18 år och går sista året på gymnasiet och är av samma biologiska kön i vardera grupp (detta efter deras egen definition). Alla är födda i Sverige, och uppvuxna i heterosexuella familjer. Föräldrarna tillhör samma socioekonomiska grupp och utifrån deras yrkesval kan vi tydligt se en stereotyp uppdelning mellan könen. En av respondenterna är skilsmässobarn. För att ta hänsyn till konfidentialitetskravet har vi valt att ge respondenterna fingerade namn.

---

⁴ <http://www.stingerfonden.org/documents/hsetikregler.pdf> hämtat 2010-03-16

5.2 Tjejer

Elin studerar på hantverksprogrammet med frisörinriktning . Hon pendlar varje dag in till Vinterby från en närliggande by och på fritiden spelar hon handboll och hockey. Hennes mor arbetar inom hotell- och restaurangsektorn och fadern är egen företagare. Elin har en kärleksrelation med en kille.

Barbro studerar till frisör på hantverksprogrammet. Även hon pendlar från en närliggande by. Barbro är just nu inte aktiv med någon fritidssysselsättning men har tidigare sjungit och dansat. Hennes mor arbetar inom omsorg och fadern inom VVS- sektorn. Även Barbro har en kärleksrelation med en kille.

Tea läser samma program som tjejerna ovan. Bor också i en grannby och får pendla till skolan. Hon spelar handboll och fotboll på fritiden. Hennes mor jobbar inom omsorg och hennes far arbetar på ett fabriksföretag. Om Tea har eller inte har någon kärleksrelation vid intervju-tillfället är oklart.

Fia läser till målare på hantverksprogrammet, också på Vinterby gymnasium, och är överlag hantverksintresserad. Hennes far arbetar inom service och modern inom handelssektorn. Fia har en kärleksrelation med en kille.

5.3 Killar

Erik går hantverksprogrammet med inriktning rörmokare på Vinterby gymnasium och bor centralt. Båda hans föräldrar jobbar inom socialt arbete. Erik har en kärleksrelation med en tjej. Han motorintresserad och spelar innebandy så ofta som möjligt.

Bosse läser på teknikprogrammet på Vinterby gymnasium. Han har ett stort fritidsintresse – hockey. Hans mamma jobbar inom handel och hans pappa inom tjänstesektorn. Han bor centralt i Vinterby. Om Bosse har eller inte har någon kärleksrelation vid intervjutillfället är oklart.

Patrik studerar på teknikprogrammet på samma gymnasieskola och bor också i Vinterby. Hans mor arbetar inom tjänstesektorn och hans far inom pedagogik. På fritiden ägnar han sig åt simning. Har ingen kärleksrelation för tillfället.

Henrik läser till rörmokare på hantverksprogrammet. Hans föräldrar är högskoleutbildade. Henrik bor i Vinterby. Om Henrik har eller inte har någon kärleksrelation vid intervjutillfället är oklart.

Tore läser på hantverksprogrammet med inriktning rörmokare och bor i en närliggande by och pendlar varje dag. Han har ingen kärleksrelation för tillfället. På fritiden gillar han att hålla på med båtar och motorfordon. Hans mamma jobbar inom hotell- och restaurangsektorn och hans pappa med hantverk.

6 Teori och begrepp

Återblick: Tåget rullar från Vinterby mot Stockholm. Vi har precis genomfört våra fokusgruppsintervjuer och är trötta och upprymda, på väg hem igen. Vi bubblar av idéer och funderar över vilka teorier vi ska använda. Petra slår sig mot huvudet: "Heteronormativitet! Tänkte du också på det? Det var så mycket heteronormativitet". Och Linda håller med: "Ja, skoja inte. Queerteori känns givet för oss."

Vi har valt att använda oss av queerteori i vår analys eftersom denna teori frågasätter det som anses normalt - d v s normer i vårt samhälle, specifikt sådana normer som har med kön, kropp och sexualitet att göra.

6.1 Queerteori

Queerteorin växte fram under 1980-talen i kölvattnet av poststrukturalismen – med betoning på språkets betydelse och hur det i hög grad formar verkligheten. Ett exempel på en sådan språklig dikotomi är att något inte får en betydelse utan en motsats – t ex kallt/varmt, heterosexuell/homosexuell osv. Vårt språk kan ses som aktiva handlingar som i sin tur konstruerar vår syn på verkligheten. Judith Butler kallar detta för *performativitet*, och med det menar hon att vi genom sociala och kulturella regler skapar ett manligt och kvinnligt kön som ursprungligen inte är biologiskt förankrat. Ett exempel kan vara hur en lärare under en biologilektion visar en bild över hur en man och en kvinna ser ut, där mannen presenteras som den fysiskt längre och starkare och som en motpol till den fysiskt svagare och mindre – kvinnan (Butler 2005 s 14ff).

Poststrukturalismen ifrågasätter vetenskaplig objektivitet och man bör ha ett kritiskt förhållningssätt till det som sägs vara en "universell sanning".

Socialantropologen Fanny Ambjörnsson beskriver i sin bok *Vad är Queer* (2006) queerteori som "ett antal olika perspektiv på kultur, samhälle och identitet" inom vilka man intresserar sig för föreställningar om avvikelse och normalitet. Som tidigare nämnt härrör dessa tankegångar främst från normer som har med genus och sexualitet att göra, och främst hur heterosexualiteten upprätthålls som norm och återskapas och reproduceras i samhälle och kultur. De

människor som inte väljer det heteronormativa levet riskerar att diskrimineras i samhället, både indirekt och direkt. Ett exempel på detta är att det kan vara mer problematiskt för ett homosexuellt par att adoptera än ett heterosexuellt par. Dessa förtryck utförs av människor och myndigheter vilket både leder till psykiskt och fysiskt lidande. Dock bör det tilläggas att normen rör en *viss sorts* heterosexualitet, där normen är att ingå i en familj som består av man och kvinna. Alltså kan man vara avvikande som heterosexuell singel, heterosexuellt par som inte väljer att gifta sig eller inte vill ha barn (Ambjörnsson 2006 s 13ff).

Ur ett queerteoretiskt perspektiv hoppas vi kunna analysera hur ungdomarna, d v s våra intervjupersoner, formulerar, uttrycker och förhåller sig till olika föreställningar kring t ex relationer .

6.1.1 *Heterosexuella matrisen*

Den heterosexuella matrisen är ett centralt begrepp inom queerteorin. Detta hierarkiska system kräver en genusordning med två parter ställda som ett motsatspar: en manlig/maskulin man och en kvinnlig/feminin kvinna. För att passa in i denna ordning bör dessa parter begära och åtrå varandra sexuellt, samtidigt som de också befinner sig i en hierarkisk position gentemot varandra, där mannen innehar den överordnade, normerande rollen och kvinnan den avvikande, underordnade. Enligt Butler är det också viktigt att beakta flera maktordningar, som t ex hur heterosexualiteten är överordnad andra sexualiteter, eller hur vit är överordnad svart. Dessa positioner har anpassats efter de rådande normerna i samhället. Med hjälp av denna modell kan bl a två ”sanna” kön utläsas, vilket medför att om personer avviker från de normer som är satta så uppstår en normbrytare. Normbrytarens främsta motståndare blir *gränsväktaren* som fungerar som en upprätthållare och förstärkare av de rådande normerna. En gränsväktare kan t ex vara en person i ens omgivning som verbalt försöker styra tillbaka avvikelser i samtal inom normens gräns. Genom att applicera den heterosexuella matrisen på ungdomarnas resonemang kan vi utläsa dikotomiska och hierarkiska strukturer. Det kan visa på hur de genom sina samtal positionerar och distanserar sig själva för att inte avvika från den rådande normen (Butler 2005 s 10ff).

7 Tidigare forskning

Återblick: Södertörns Högskola, en kall eftermiddag i februari. Vi har just avslutat ett seminarium som bl a handlade om hur forskare kan välja att skriva och redovisa tidigare forskning. På väg ut ur klassrummet utbrister Linda: "Vad intressant det där var med hur man kan presentera tidigare forskning på olika sätt". "Tycker du!?", svarar Petra. "Ja, jag skulle vilja göra det tematiskt, så där i mer berättande form, inte så styligt, så här". Linda visar ivrigt en text skriven av en forskare. "Nej det tycker inte jag" säger Petra, "det blir för svårt."

Vårt forskningsområde kan delas in i olika fält – hur femininiteter och maskuliniteter skapas bland ungdomar, vilket både Fanny Ambjörnsson och Jesper Fundberg studerat i sina avhandlingar – *I en klass för sig* (2004) respektive *Kom igen gubbar!* (2003). Ett ytterligare fält är hur man ser på, och förhåller sig till olika slags relationer, vilket vi har härlett till Eva Lundgrens och Renita Sörensdotters forskningsrapport *Ungdomar och genusnormer på skolans arena* (2004) samt Lissa Nordins avhandling *Man ska ju vara två. Män och kärlekslängtan i norrländsk glesbygd* (2007). Även Ambjörnsson och Fundberg belyser hur ungdomar förhåller sig till relationer, men Nordin har specifikt studerat detta i ett litet samhälle och Lundgren och Sörensdotter har intervjuat ungdomar i en mindre stad.

7.1 Maskuliniteter, feminiteter och sexualiteter

I *Kom igen nu gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter* studerar etnologen Jesper Fundberg relationen mellan pojkfotboll och maskuliniteter. Han väljer att "se närmare på pojkfotbollen som manlig fostringsmiljö och en miljö där normalitet skapas".

Kroppen står mycket i fokus i avhandlingen. Den kopplas inom fotbollens arena ihop med (manlig) kontroll, och till de andra på plan. Det är kroppen som ska prestera, det är kroppen som inte ska behöva fundera utan bara agera. I samband med denna kontroll och höga prestationskrav där det gällde att lägga band på sig själv vid smärta, förväntades också pojkarna på plan ha roligt. Forskaren ser dessa krav som "implicita ideal". Den eller det som avviker från

detta ”ideal” ses som okontrollerad och icke önskvärd på fotbollsplan. I och med detta kan man riskera att tituleras som ”kärringen”, ”bögen” eller ”invandraren”, vilka enligt fotbolls-tränarna låter sig styras av för mycket känslor (Fundberg 2003).

I *I en klass för sig* från 2004 studerar Fanny Ambjörnsson hur genus, sexualitet, klass och etnicitet konstrueras bland gymnasietjejer i en skola i Stockholm. Studien undersöker hur hennes informanter förhåller sig till en *normativ femininitet*, d v s vad det innebär att vara en ”åtråvärd tjej”. Detta kan enligt forskaren bli betraktas genom att se till tjejernas klassbakgrunder, eller vilken sexualitet de har. Ord som stämmer överens med detta eftersträvansvärda ideal är t ex *mjukhet*, *tolerans* och *empati*. Fokus i avhandlingen ligger på att titta på skillnader mellan 16- 18-åriga tjejer, och vilka maktrelationer som finns mellan dessa. Hierarkier mellan tjejerna skapas genom deras tal om varandra, där egenskaper, kroppskontroll, och sexualitet jämförs. Tjejerna i undersökningen ser kön som något biologiskt bundet, vilket blir tydligt i deras upprätthållande av den heterosexuella kvinnokroppen som de ständigt förhåller sig till på ett eller annat sätt. Detta kan handla om sminkning, klädval eller rakning.

Dessa avhandlingar är för oss relevanta eftersom de beskriver arenor där maskuliniteter och femininiteter skapas i interaktion mellan individer. Med hjälp av den här forskningen vill vi tydliggöra hur intervjupersonerna skapade maskulinitet och femininitet i sitt tal genom att tala om hur en kvinna eller man *ska* vara respektive *inte* ska vara.

7.2 Relationer, sexualitet och våld

Ungdomar och genusnormer på skolans arena (2004) av Sörensdotter och Lundgren är en studie utförd på två grundskoleklasser i årskurs nio på en högstadieskola i en stad i Dalarna. Den belyser ungdomarnas egna upplevelser runt värderingar och normer kring bland annat jämställdhet, homo-, hetero- och bisexualitet och relationer. Resultatet visar att ungdomarna anser att skillnaden mellan könen beror på social inlärning och inte på biologi.

Enligt ungdomarna i studien ska en tjej vara *snäll* och en kille ha *personlighet*. Båda grupperna ser otrohet som något oförlåtligt, vilket indikerar att en relation består av två personer. Killarna i studien har svårare att förhålla sig till homosexuella killar än vad tjejer har mot homosexuella tjejer - killarna visar mer homofobiska tendenser. Att kramas eller ha kroppskontakt med sitt eget kön är accepterat bland tjejer och förknippas inte som något sexuellt vilket görs om två killar kramas. Hur man väljer att ha sex med andra när man inte är i en relation

anses och bedöms olika beroende på kön. När det gäller våldtäkt så är alla överens om att ett nej alltid är ett nej. Det finns dock ett motsägelsefullt resonemang bland tjejerna om ”förmildrande omständigheter” - om man är berusad och inte är tydlig med sitt nej, då anses den inte vara en grov våldtäkt och då inte en våldtäkt alls. Killarna i studien hade en strikt linje rörande våldtäkt – det fanns inga förmildrande omständigheter (Lundgren & Sörensdotter 2004).

Man ska ju vara två. Män och kärlekslängtan i norrländsk glesbygd (2007) av etnologen Lissa Nordin utfördes i en mindre by i Norrland. Forskaren har följt ensamma män under två år i en fältstudie, som har inneburit observationer och intervjuer med män och kvinnor i byn. Avhandlingen handlar om ensamma mäns sökande efter en kvinna som de skall dela sitt liv med, hur det förväntas att dessa män skall leva med någon och vilket kön det bör vara. Den heterosexuella tvåsamheten förväntas skapa meningsfullhet i livet och det anses vara det normala, riktiga och lyckade livet. Detta gör indirekt homosexuell kärlek till icke meningsfull och mindre värdefull. Männerna upplever att de får sociala konsekvenser av att leva ensam, de hamnar utanför i sällskapslivet om de inte har familj eller en partner - tvåsamheten ger en biljett till ett socialt umgänge. Heterosexualiteten måste enligt studien göras på ”rätt” sätt, ske på vissa platser och speciellt kvinnor har en viktig funktion i skapandet av en ”riktig” heterosexuell man. Det som betraktas som kvinnligt och manligt skapas i och bekräftas i parrelationer och dess samspel vilket i sin tur konstruerar genus (Nordin 2007).

Ovanstående studier berör begreppen relationer och våld, vilket är relevant för vår forskning eftersom intervjudiskussionerna berörde ämnen som ”misshandel” och ”våldtäkt”. Sörensdotters och Lundgrens forskning är liknande vår egen, eftersom de intervjuar ungdomar kring genus och sexualitet, dock i deras fall på en högstadieskola. Vi har valt att använda oss av Nordins avhandling kring frågor om relationer, då hon problematiserar tvåsamhet som norm i en mindre stad i Sverige.

8 Resultat och analys

Under det här avsnittet kommer vi analysera vårt material. Våra informanternas egna ord har skapat tre rubriker som också visar på de teman vi kunna utläsa. I redovisningen av resultatet kommer intervjupersonernas egna ord, i form av citat, få stort utrymme. Vi har skrivit om citaten från talspråk till skriftspråk och tagit bort ord som *liksom*, och *asså*.

8.1 ”Men det är olika typer av kärlekar”

Vi började med att samtala om relationer. Våra intervjupersoner sa att det finns olika känslor och olika slags kärlekar beroende på vilken person det gäller i ens omgivning. När det gäller familjen – vilket i deras resonemang gäller den heterosexuella – så ter sig känslor mellan föräldrar och barn på två olika sätt: en förälder älskar sitt barn villkorslöst, medan ett barn mer ser sin förälder som ett stöd och som en vägvisare i livet. I både tjej- och killgruppen var man eniga om att det fanns olika slags känslor:

Barbro: Det är två helt olika kärlekar mellan föräldrar och pojkvän. Alltså, i pojkvännen är man kär, liksom. Honom älskar man. Men föräldrar är liksom ett stöd, man tycker om dom /.../ Men man är inte kär i dom!

Henrik: Kärlek till barn är ju väldigt biologiskt /.../ Det är något som faller rent naturligt. På ett annat sätt än om du bygger upp ett förhållande med en annan vuxen person /.../ När barnet föds så föds kärleken in med barnet helt automatiskt.

Familjerelationer är fast förankrade, bygger på biologiska känslor och är viktiga för ungdomarna. Dessa känslor kan delas till flera personer, t ex till syskon eller släktingar. Vad gäller relationer till t ex en pojkvän eller flickvän pratas det istället om att vara *kär*. Denna kärlek verkar hamna i en annan dimension, den verkar istället ständigt vara i utveckling i hopp om att bli starkare och starkare där målet är att bli ”ett”. Denna diskussion kring känslor inom

relationer leddes in på hur ungdomarna tycker att barn bör växa upp, och vad som anses bäst för barnet.

Killgrupp:

Moderator: Men man kan ju adoptera barn, både som hetero och homo?

Tore: /.../ Säg att du är ett barn i en lesbisk familj och då säger man - det här är mamma och pappa och de blir uppväxta på ett sätt, jag tror det skulle kännas fel. Ja men då vet man inte vem som är riktiga pappan och så, förstår du. Men det känns inte riktigt rätt. Det är ju ändå en kvinna och en man som är skapade från början.

Moderator: Om två lesbiska kvinnor skulle få en son kanske med en manlig kompis, skulle inte den då kunna bli en sådan person (manlig förebild).

Henrik: Jag tycker det känns lite fel när du säger, antingen är man mamma och pappa eller inte. En pappa skall vara något man ser upp till, jag kanske vet vem min pappa är även om han bor 400 mil bort och jag har träffat han en gång men ändå ser upp till, men har man inga tankar om det /.../ men det är svårt man är inte så insatt i det. Man är så van vid ha det själv.

Tjejgrupp:

Tea: Det är lite ovant...

Barbro: Det är väl för att kanske inte är så mycket sånt här heller liksom /.../ man ser ju kanske inte lika mycket sånt här på landet. Jag vet ju inte. Man tänker ju inte på det heller riktigt.

Elin: Jag bryr mig inte om det, men om de ska skaffa barn... hur det blir för barnet? Det var så jag tänkte. Men jag är inte emot det... och det är inte konstigt.

Ungdomarna upplever det problematiskt att växa upp utan en mamma och en pappa, en så kallad kärnfamilj. Avvikande familjekonstellationer benämns återkommande som "sånt", vilket tyder på en distansering från det "konstiga" och bekräftande av normen som kräver ett heterosexuellt leverne. Intervjupersonerna säger också att "sånt" inte finns på "landet", utan bara "större städer". I dessa resonemang blir heterosexuella matrisen tydlig, då ramar sätts upp för hur barn ska växa upp på ett " normalt " och " bra " sätt. Inom dessa ramar ryms enligt ungdomarna bara en heterosexuell familj där den " biologiska kärleken " finns. Även om ungdomarna säger att det inte är något konstigt att befinna sig utanför denna ram, så finns det samtidigt en underton som indikerar att detta kan innebära problem – t ex för barnen, eller om man som " avvikande " vill bo kvar om man har vuxit upp i en mindre stad. Här tydliggörs en hierarki som visar vilken relation som är mest eftersträfvärd för att bli accepterad och leva " oproblematiskt " i samhället, men det sägs också *hur* och *var* denna relation bör vara. Indirekt

sägs alltså att t ex homosexuella personer och personer som inte väljer att vara i heterosexuella relationer inte passar in i den normerande ramen. Som avvikare från den heterosexuella tvåsamheten kanske man t o m måste flytta, vilket Nordin's forskning om relationer och tvåsamhet styrker (Nordin 2007).

Här gick samtalet över i hur många man kan vara i en kärleksrelation, vilket inleddes med hur tjejerna resonerade kring det:

Moderator: Kan man vara flera i en kärleksrelation?

Elin: Förhoppningsvis är man två personer.

Barbro: Varför kan man inte göra det med bara en person?

Fia: Man kan ta det med kompisarna då.

Killarna hade liknande tankegångar:

Henrik: Men det är bara två som kan få barn.

Erik: Nej jag vet inte /.../ svårt att ha så mycket känslor för flera.

Både kill- och tjejgruppen uttrycker att det är mycket problematiskt att vara flera i en relation, och att kunna känna kärlek för flera. Deras resonemang bygger på en tanke om att den ”fasta, riktiga kärleken” endast kan riktas mot en person (av det motsatta könet). De menar att man inte kan dela upp sina känslor till flera – detta menar ungdomarna är otrohet.

Det anses också vara klart olämpligt att umgås med sitt ex. Däremot får man läsa sin partners sms om man inte sagt ifrån tydligt innan, vilket betyder att man har något att dölja. Har man fått ett sms från en person av det motsatta könet så kan ens partner misstänka något. Detta stärker föreställningen om att de motsatta könen alltid har ett begär till varandra. Tvåsamheten blir här förkroppsligad med hjälp av tydliga regler rörande ägandeformer. Nordin menar att en person som väljer att leva ensamma hamnar i utanförskap vad gäller det sociala livet och umgänget i ”byn”. Man anses konstig och avvikande från den normerande tvåsamheten, inom vilken man bör vara en man och en kvinna och bilda familj. Denna tvåsamhet ses som helig eftersom man inom dessa ramar har ”någon att lita på” och som kontrast till detta blir man ensam, utesluten och har ingen att luta sig emot (Nordin 2007). Liksom männen i Nordin's forskning säger intervjupersonerna att man förhoppningsvis är två i en relation. Detta

tyder på en norm som säger att det är problematiskt att vara ensam, men också att vara flera än två.

8.2 ”Det är ju något som kommer automatiskt”

När vi diskuterade vad som ses som manligt och kvinnligt hamnade diskussionen kring biologi. Ungdomarna menade att biologiska faktorer ligger till grund för hur en tjej respektive kille är byggd, hur hon eller han rör sig, hur hon eller han väljer att klä sig och besmycka kroppen, men också personliga egenskaper som vad man som person är mest ”lämpad” att göra. Nedan följer tjejernas resonemang kring manligt och kvinnligt:

Elin: En schysst stil är ju /.../ men jag tycker att en kille som är lite /.../ dom har oftast lite mer /.../ kläderna och det, det är liksom hela sättet. Ja, och sen hela sättet de är på. Och sen hur de pratar. Kroppsspråket. Så det behöver inte bara vara kläder eller stil.

Fia: Jag tycker att dans är kvinnligt och hockey manligt.

Killgruppen:

Patrik: Det känns som kvinnorna bygger upp en större trygghet till barnet.

Tore: Det känns fel om man ser en kille som är klädd som en kvinna, det ser dumt ut /.../ Kanske lite överdrivet som en transa då, med fransar, lite böig stil sådär /.../ Om alla män istället för att bygga hus skulle hålla på och sy gardiner och baka bullar som kvinnor. Ja, det skulle kännas fel. Vet inte vad ni tycker...

Att vara ”rätt” man eller kvinna tycks vara som att stå på en vågskål – det gäller att inte vara för ”extrem” åt något håll, vilket kan ses i Tores uttalande. Om man är det tenderar man att inte passa in i den normerande roll som tilldelats sig – och därmed väga över åt ”fel” håll på vågskålen. Samtidigt som det finns en föreställning om att det är vissa saker man måste förhålla sig till i och med sitt kön (t ex att klä sig på ett visst sätt), så verkar det också finnas saker som bara *finns där*, vilket vi utläser ur Elins resonemang kring hur en kille ”är”. Enligt Fundberg är kläder och kroppsspråk en viktig faktor i ”görandet” av maskulinitet. Fundberg menar att det finns ”implicita ideal” som styr över vad den maskulina kroppen ska signalera. Kontroll är viktigt för att man inte ska vara för känslös och tendera att väga över åt ”andra hållet”, alltså det feminina, vilket kan jämföras med Tores resonemang om omvända roller (Fundberg 2003).

Vi kan se en skillnad i tjejgruppens och killgruppens resonemang kring olika fritidsaktiviteter, såsom hockey. Här menar Fia att det är manligt att spela hockey, medan killarna menar tvärtemot – att det inte alls är en könskodad aktivitet. Här finns det en skillnad i synen på maskulint och feminint vilket i sig är intressant då killarna inte tycker en kvinnlig kropp skall ha muskler vilket tyder på att muskler är könskodat.

I tjejgruppen fanns det en deltagare som spelar hockey på sin fritid, och som under denna diskussion tystnade efter att hockey utmålats som ”icke-kvinnligt”. Här skapades en *normativ femininitet* där det blev tydligt vad man inte skulle syssla med som tjej – om man vill vara en ”riktig” kvinna. Den hockeyspelande tjejen blev exkluderad ur den normativa femininiteten eftersom hon ägnar sig åt ”fel” hobby. *Normativ femininitet* är ett begrepp som Ambjörnsson använder sig av och som innebär de hierarkier som skapas mellan tjejer när de jämför sig med varandra och positionerar sig utifrån ett eftersträvansvärt kvinnoideal (Ambjörnsson 2004 s 57ff).

Svedberg skriver om en roll inom grupper han kallar för *Gruppens okrönte drottning*. En förutsättning för denna position är att de andra deltagarna i gruppen anpassar sig till underordning och ”göder” ledaren med sitt tillit (Svedberg 2003 s 158ff). Denna roll blev extra tydlig i tjejgruppen. En av tjejerna styrde vågskålen genom att tydligt beskriva vad som var kvinnligt och vad som var manligt. Det gällde att inte sminka sig för mycket vilket hon exemplifierade genom att använda sig av en annan tjej i gruppen. Denna person blev som en motpol till ledaren, vilken ledaren verkade använda sig av för att höja sin egen positionering. Vi märkte att denna person fick ta emot gliringar, skratt och blev inte sällan tilldelad egenskaper som inte var eftersträvansvärda. Detta visar på en normativ ordning där ledaren positionerar sig själv högst i hierarkin och bestämmer vad en ”riktig tjej” är. Hon kan också ses som en gränsvakt eftersom hon genom sitt tal med de andra i gruppen satte gränser för hur samtalet skulle gå, och samtidigt också fick med de andra i liknande resonemang. Här blir det tydligt hur normer skapas och reproduceras. Detta bekräftas av Ambjörnsson som menar att tjejgrupperna är det vanligaste forumet för görandet av den normativa femininiteten. (Ambjörnsson 2004).

Under diskussionen om ”avvikande” klädsel, egenskaper och utseende hos personer gjorde ungdomarna en tolkning att det kunde bero på homosexualitet. Ungdomarna menar även att många döljer sin homosexualitet för att passa in bättre i Vinterby.

Tjejgruppen:

Moderator: Varför går man inte ut med det (homosexualitet?)

Barbro: Det kanske är jobbigt. Det kanske inte är så många här som är som dom själva så de kanske inte kan hitta någon heller här. De kanske flyttar till Stockholm/.../De flyttar till större städer för det är mycket vanligare där. Där kanske de inte skäms, vågar leva ut mer, och kanske vågar öppna sig mer.

Tea: En som jag känner, han är uppväxt här men har flyttat till Stockholm och träffat sin kille.

Killgruppen:

Bosse: Här ska det liksom bara vara man och kvinna och sen så ska det inte vara något annat

Patrik: I vår klass så märks det inte så mycket, men dom flesta i vår klass tycker att bögar överhuvudtaget är annorlunda, man är väldigt ovan, det finns inte så många i Vinterby.

Enligt intervjupersonerna är homosexualitet inte så vanligt i Vinterby - det är vanligare i storstäder, vilket medför att man som homosexuell måste flytta för att kunna "smälta in". I det Barbro säger finns en föreställning om att även homosexuella skall sträva efter en tvåsamhet – och enligt ungdomarna blir det problematiskt då det "inte finns" några öppet homosexuella i Vinterby. Det finns med andra ord en problematik med att vara sexuellt avvikande och bo i en mindre stad där alla känner alla. I båda grupperna blev det en konstig stämning när vi pratade om t ex homosexualitet. Ungdomarna började skruva på sig, pilla med plastglasen, fnissa och titta mycket på varandra – en reaktion som visar på att heterosexualiteten är norm.

Att vara homosexuell i ungdomarnas resonemang är synonymt med att vara "bögg". Lesbiska, bis sexuella och transpersoner förekommer överhuvudtaget inte i deras tal, trots att vi ett flertal gånger försöker indikera det - genom att direkt fråga om hur de tänker om t ex lesbiska. Diskussionen kring homosexualitet rörde ständigt "dom andra" som för att tydliggöra och markera sin egen heterosexualitet. När vi frågade om det upplevdes jobbigt att prata om homosexualitet blev svaret att det var så "ovanligt", vilket tyder på att det vanliga är heterosexualiteten och att det är en norm.

Hela resonemanget visar på att homosexualitet och heterosexualitet sätts som varandras motpoler där heterosexualitet anses vara det "normala" och homosexualitet blir "det andra", alltså det avvikande.

8.3 ”Ibland får man skylla sig själv helt enkelt”

Vi pratade vidare om begreppen ”misshandel” och ”våldtäkt”. Så här resonerar tjejerna kring misshandel:

Elin: Killar som slår tjejer, faktiskt!

Barbro: Tjejer snackar skit, killar slåss - sen är det klart!

Moderator: Men om en tjej misshandlar en annan tjej då?

Fia och Tea: Det är bara fånigt...

Elin: Men det brukar ju inte vara lika illa som när det är en kille som slår.

Fia: En kille har mer kraft. Med två tjejer så /.../

Tea: Tjejen är kanske världens bodybuilder!

Killarna så här:

Henrik: Egentligen borde eller ska inget av det accepteras. Tycker det blir svårt om någon part blir slagen oavsett vilket kön det är, tycker inte att det ska var ok, jag tror dock att man som kille kan ta det bättre. Men det är fortfarande inte ok - alls.

Patrik: När killen gör det på tjejen då tycker jag inte det är ok.

Ungdomarna är eniga om att det inte kan kallas misshandel om en tjej slår en annan person, eftersom de menar att tjejer inte har lika mycket ”kraft” som killar. På frågan om det är två tjejer som är ihop och om någon av dem slår den andre så säger de att det *kan* räknas som misshandel, men att det inte brukar vara lika allvarligt som i en misshandel mellan en man och kvinna. I denna fråga kan vi tydligt se en uppdelning över det som är manligt och kvinnligt och hur detta speglas i situationer rörande våld. Detta blir extra tydligt då ingen reflektion görs av ungdomarna över våld inom lesbiska relationer trots att vi flertalet gånger förde det på tal, vilket tyder på en heterosexuell utgångspunkt i resonemanget. Om våld förekommer mellan (heterosexuella) tjejer så räknas det inte som misshandel, då kallar tjejerna det för ”skit-snack” och för ”cat fight”. Vi tolkar detta som ett avståndstagande för att indirekt positionera sig själv som ”normal” och ”riktig” kvinna. Detta bekräftas i Ambjörnssons avhandling där de

tjejer som bråkar och slåss är ”invandrare” och ”kickers” och anses inte var eftersträvansvärda kvinnor (Ambjörnsson 2004). Även den heterosexuella matrisen kan här hjälpa oss att förstå hur stereotypa föreställningar kring hur en man och en kvinna förväntas se ut och bete sig avgör om det är en misshandel eller inte.

Ungdomarna menar även att en örfil i en relation inte automatiskt ses som en misshandel, utan att det är en bedömningsfråga. I samtalet kan tre olika nivåer av misshandel utläsas - det mildaste är en örfil, mittemellan kommer slagsmål och det värsta är ”misshandel”. Om det ”bara är en örfil” så är det inte misshandel.

I gruppintervjun med killar försvann diskussionen om våld mellan kvinnor, trots att det nämdes av oss. Det verkar också finnas en skillnad i *hur* man slår, *vem* som slår, och *vem* som *blir slagen*. Det är män som är våldsutövare. Intervjupersonerna betonar visserligen att det är fel att slå en kvinna, men man menar att hon är vuxen och kan ta ett ansvar över sin egen säkerhet. ”Riktiga” offer för våld är däremot barn, handikappade och äldre människor eftersom de inte anses kunna försvara sig själva. Könsuppdelningen där män slår och kvinnor inte slår kan ses som att man hänvisar till att det är en egenskap att slå och att den är könsspecifik. Även att killar i sin kroppsbyggnad är större och starkare – då även i relation i en heterosexuell relation, normeras. Återigen kan den heterosexuella matrisen kopplas in då kroppsbyggnader är en markör gällande vem som utför våld, då även i samkönade relationer. Det blir av ungdomarna bedömt och könskodat efter hur fysiskt stor man är, då kvinnan som slår ”bör” vara stor och ha muskler.

Vi började sedan samtala kring begreppet våldtäkt där vi pratade om hur det kan definieras och om det finns eventuella orsaker till det.

Tjejgruppen:

Elin: Ja, av en vuxen man (som kan våldta). Men han kan ju inte bli våldtagen av en kvinna.

Barbro: Ja, men om man går omkring i världens kortaste kjol och världens urringning.. jag menar.. /.../

Killgruppen:

Tore: Om det är en våldtäkt på gång så tror jag att någon av personerna känner det, de måste nästan göra det.

Erik: Ja det blir oseriöst om man skrattar samtidigt, som om man vill ändå liksom.

När det gäller våldtäkt så är killarna till en början helt konsekventa, ett nej är ett nej. För att detta ska gälla menar de att det krävs att man verbalt uttalar ordet ”nej”. Om skratt förekommer eller tidigare ”uppmuntran” kan ett nej uppfattas som ”oseriöst”. Detta visar på att det finns en motsägelse i resonemanget och att killarna inte är konsekventa. Tjejerna menar att val av kläder och ens karaktär påverkar om det ska ses som våldtäkt eller ej, och att det är konsekvenser man får stå för. En våldtäkt är enligt tjejerna när en man förgriper sig på en kvinna eller ett barn.

Vi kan utifrån tjejernas resonemang utläsa att det finns en oklarhet i hur en tjej skall bete sig som inte vill ha sex med en kille. Tjejerna tycker det kan bli pinsamt om man skrattar för att man inte vågar säga nej till sex. De tycker även att det kan vara jobbigt att säga ett tydligt nej då det kan provocera killen och han kan bli ”arg”. Sörensdotter och Lundgrens forskning visar att tjejer i högre grad än killar går med på sex trots att de egentligen inte vill det. Det finns också ett resonemang bland våra intervjupersoner kring att killar inte kan bli våldtagna. Våldtäkt utförs av män mot kvinnor och det måste innebära könslig penetration, vilket skapar och bidrar till ett normativt heterosexuellt tänkande. Även detta styrks i forskningen, där män inte ses som möjliga våldtäktsoffer (Sörensdotter & Lundgren 2004).

9 Slutsatser och reflektion

Under det här avsnittet kommer vi att diskutera våra resultat och koppla ihop det med uppsatsens syfte och frågeställningar. Vi kommer också att reflektera över varför denna uppsats är viktig.

9.1 Synen på kön, sexualitet och kropp

Ungdomarnas syn på kön är att det finns två kön och att det är något ”naturligt”. Det är inget konstruerat – det är ”biologiskt”. De två könen med en tjejkropp respektive en killkropp besitter olika egenskaper och är varandras motsatser. Kropparna skall se olika ut, både vad gäller fysik och attribut: muskler, kläder, behåring mm. Det finns en romantisering över att den ”riktiga kärleken” endast existerar mellan kille och tjej, och de förväntas att få barn tillsammans. Det är också den konstellation som anses vara bäst för barnet. De beskriver t ex att det finns en inbyggd ”naturlig länk” mellan mamma och barn redan från när barnet föds – en biologisk känsla, vilket inte finns mellan pappan och barnet.

Den sexualitet som är mest eftersträvansvärd är heterosexualiteten. Dock säger ungdomarna att homo-/ bisexualitet inte är något ”fel” men att det kan ha uppkommit av något slags ”trauma” i barndomen. De ställer sig frågande till att problematisera relationer som något ”naturligt”, men man säger även där att ”man väl får hålla på med det om man vill”. Här sägs även tydligt att *de* dock inte vill vara i en ”sån” relation (”förhoppningsvis är man två”). När de pratar om kön, sexualitet och kropp kan man indirekt höra ett tal om hur allt som avviker från t ex tvåsamhet och heterosexualitet ses som onormalt.

Vårt resultat visar en rak motsats till Sörensdotters och Lundgrens forskning, där intervjupersonerna i studien ser på sexualitet och kön som en social konstruktion. De speglade en mer liberal syn på kön och sexualitet att det inte är något konstigt att experimentera med gränser kring det.

9.2 Hur förhåller sig ungdomarna till normerna?

Ungdomarna legitimerar sin normativa ställning genom att hela tiden tydliggöra vad de *inte* är. D v s *inte* homosexuell, *inte* polyamorös, samt att de hela tiden vill understryka sin egen könsidentitet genom att säga vilket kön de *inte* tillhör. Det finns också oskrivna regler, t ex vad som gäller i en monogam, heterosexuell relation, vilka de också anpassar sig till. De påpekar också hur problematiskt det verkar vara att ha en icke-monogam relation eftersom det kan leda till otrohet, våld, samt inte minst en kärlek som inte ses som ”äkta” och ”biologisk”. Att förhålla sig till sin biologiska könsidentitet är för intervjupersonerna mycket viktigt, både när det gäller smink, kläder, kroppshållning och gång. Vad gäller smink är gränsen tydlig – tjejer ska sminka sig men inte för mycket och killar ska helst låta bli.

Enligt ungdomarnas utsagor bor avvikande personer i storstäder, eftersom det inte finns utrymme eller acceptans för dem ”på landet”. Nordin skriver om *Gammpojkarna*, som är äldre, ensamstående män som stannat kvar i barndomshemmet. Synen på dessa män är att de är misslyckade, tragiska och oskulder. Det beskrivs hur de flesta flyttat från byn till större städer, kanske för att man har en önskan om ett annat liv. De som blir tydligt här är hur det stämmer överens med våra intervjupersoners resonemang – de som stannar kvar i hembyn och ses som ”onormala” har inget annat att vänta än att bli utfrysade.

9.3 Hur skapas normer i tal?

Ungdomarna kringgår ständigt ämnet genom motsägelser, t ex genom att säga ”homosexualitet är inget konstigt, men det känns lite fel”. I deras tal kan vi utläsa hur ”det avvikande” skapas. Vi kan också se en anpassning kring normer i gruppen, t ex när en person säger något och blir avbruten av någon annan som inte håller med.

När vi pratar om att ge kärlek till flera så är det två av ungdomarna som vacklar i frågan. Dessa fogar sig dock efter de andra i gruppen när de påpekar ”konsekvenser” av ett polyamoröst leverne: otrohet och svartsjuka. Att det finns otrohet och svartsjuka också i monogama relationer med tydliga förhållningsregler är dock inget man reflekterar över.

Ännu ett exempel på hur normer skapas i tal är hur *den okrönte drottningen* genom sitt tal bestämmer normer kring t ex sminkning i diskussionen genom att tillrättavisa de andra. Ett ytterligare exempel på detta är när en intervjuperson försöker sig på att utmana normen vad gäller hur barn mår i samkönade familjer. Personen uttrycker en nyfikenhet inför hur det skulle vara att som barn växa upp med fyra föräldrar – ett lesbiskt par och ett bögpar. Denna nyfikenhet blir dock snabbt stillad när de andra i gruppen ifrågasätter uttalandet. *Den okrönte drottningen* fungerar alltså som en gränsväktare som sätter gränser för kring *vad* och *hur* samtalen ska föras inom gruppen, samtidigt som de andra deltagarna blir hennes medhjälpare för att motarbeta det som skrämmer – d v s det som hotar normen. Inte en enda gång märker vi hur ett ”avvikande” uttalande får utrymme. Det funkar alltså inte att vara avvikare, då man med ens blir ”utanför” i direkt samtal.

Heterosexuella matrisen kan visa på hur dikotomier synliggörs i ungdomarnas tal. Som vad en man och en kvinna är, både gällande egenskaper och utseende. Språket blir också intressant ur detta perspektiv, i och med deras ständiga distansering till *de andra*. I detta fall är det allt som är avvikande från normen, t ex homosexuella. De som rättar de andra i diskussionerna när normer utmanas arbetar som gränsvakter och styr tillbaka samtalet in i den normerande världen eller heterosexuella matrisen.

9.4 Reflektion

Det är vid det här laget känt att intervjupersonerna baserar skillnader mellan kön på biologiska faktorer. Enligt ungdomarna själva är ämnen som rör kön och sexualitet inget man pratar särskilt mycket om varken i skolan eller hemma. Denna uppsats visar att skolan har en uppgift att lösa inför framtiden - jämställdheten behövs tas på allvar. Att motverka diskriminering och hatbrott mot de individer som inte inkluderas i den heterosexuella monogama normen. I en mindre stad där endast ett partnerskap är registrerat och där heterosexualitet ses som det enda rätta, och att barn utan kontakt med biologiska föräldrar kan få psykiska problem talar för att skolan bör arbeta aktivt runt genus och mångfaldsfrågor.

Med andra ord så skulle en Agnes idag, 2010, troligen uppfattas som avvikande och normbrytare, och kanske få flytta för att hitta ”likasinnade” vänner eller vänner. Detta ställer krav på de ansvariga, i det här fallet skolan.

10 Metoddiskussion

10.1 *Hur fungerade fokusgruppen och analysen?*

Vi är nöjda med vårt val av metod vad gäller fokusgrupper, eftersom detta kunde visa hur normer skapades i den interaktion som blev i talet mellan våra intervjupersoner. Intervjupersonerna kände varandra sedan tidigare, vilket kan ses som både positivt och negativt. Positivt eftersom det skapade en trygghet i gruppen som gjorde att ungdomarna skrattade mycket och vågade vara spontana. Det negativa med att känna de andra i gruppen kan dock vara att det blir svårare att gå emot ”strömmen” om man har en annorlunda åsikt än de andra.

Vi är medvetna om att klass- och etnicitetsperspektiv saknas i uppsatsen vilket kunde ha bidragit till ett mer utförligt och inkluderande resultat. Vi tror även att det kunde varit gynnsamt för uppsatsen att ha haft med någon form av samtal med personal från skolan om, och i så fall hur, undervisning kring jämställdhet och sexualundervisning bedrivs på skolan. Detta grundar vi enbart på informanternas utsagor om att det inte pratas om genus och jämställdhet i skolan.

10.2 *Lärdomar på vägen*

I intervjusammanhanget, åtminstone under första delen av det, tog en av oss över ganska mycket vilket således ledde till att vi inte fick lika mycket utrymme. Detta var dock något vi diskuterade efter första intervjutillfället och under andra intervjun fördelades utrymmet mer mellan oss två. Andra saker som vi känner att vi borde förberett mer är t ex valet av lokal, eller begränsning av tid då vi kände att detta kan ha påverkat oss till en nackdel i intervjuerna. Det hände också mycket i grupperna, då vissa av intervjupersonerna axlade ”ledarroller” vilket ibland medförde att andra i gruppen tystades ner. Här hade vi kunnat gå in och styra mer för att omfördela ordet. Överhuvudtaget har intervjuerna tillförskaffat oss mycket värdefull kunskap inför framtida forskning.

11 Litteraturlista

- Adeniji, Anna (2008) *Inte den typ som gifter sig? Feministiska samtal om äktenskapsmotstånd*, Göteborg: Makadam förlag.
- Ambjörnsson, Fanny (2004) *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Ordfront förlag AB.
- Ambjörnsson, Fanny (2006) *Vad är queer?* Stockholm: Natur och Kultur
- Bryman, Alan (2002) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.
- Butler, Judith (2005) *Könet brinner!* Stockholm: Natur och Kultur
- Institutionen för socialt arbete. Göteborgs universitet.
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Langemar, Pia (2008) *Kvalitativ forskningsmetod i psykologi*. Stockholm: Liber AB
- Göteborg: Göteborgs universitet. Institution för socialt arbete. Rapport 1993:6
- May, Tim (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Martinsson Lena & Reimers Eva (2008) *Skola i normer*. Malmö: InterGraf AB
- Moodysson, Lukas (1998) *Fucking Åmål*. Produktionsbolag: Memfis Film
- Nordin, Lissa (2007). *Man ska ju vara två. Män och kärlekslängtan i norrländsk glesbygd*. Stockholm: Natur & kultur.
- Sedgwick, Eve Kosofsky (1985) *Between Men. English literature and Male Homosocial Desire*. New York: Colombia University
- Skott, Carola (2004) *Berättelsens praktik och teori*. Lund: Studentlitteratur
- Svedberg, Lars (2003) *Gruppsykologi. Om grupper, organisationer och ledarskap*. Lund: Studentlitteratur
- Sörensdotter Renita & Lundgren Eva (2004) *Ungdomar och genusnormer på skolans arena*. Dalarnas forskningsråd.
- Thurén, Torsten (1991) *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber AB
- Tursunovic, Mirzet (2002) *Sociologisk forskning 1/2002 årgång 39*. Stockholm: Elanders Gotab.
- Ussher, Jane M (1997) *Fantasies of femininity. Reframing the boundaries of sex*. London: Penguin books.

Wibeck, Viktoria (2000) *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund. Studentlitteratur.

Öppningsfrågor – är till för att skapa en god känsla i gruppen så deltagarna känner sig bekväma.

- I. Vi presenterar oss för varandra, pratar om intresse, var vi bor m m
- II. Brukar ni prata om relationer och hur relationer ser ut och vad det är?
- III. Hur ser ni på er egen framtid, har ni några funderingar över hur ni vill leva?

Introduktionsfrågor - skall introducera intervjupersonerna i ämnet

Vi/ni kommer under ca en timme att prata om olika begrepp, vad man tänker och upplever de. Om ni tycker de är bra eller dåligt. Vi kommer nu lägga ut kort med de olika begreppen.

- Relation
- Manligt
- Kvinnligt
- Misshandel
- Våldtäkt

Huvudfrågor – de faktiska diskussionsfrågorna som har i syfte att ”bredda” och för diskussionen framåt.

- Relation: monogami, polygami, homo, bi, ensam, vänner , familjesyn, otrohet
- Manligt: egenskaper, utseende, ska vara, absolut inte manligt- finns det?
- Kvinnligt: egenskaper, utseende, ska vara, absolut inte kvinnligt- finns det?
- Misshandel: Vad är det? Psykisk, fysisk, ord, telefon. Något som är värre: barn, kvinnor, äldre, handikappade
- Våldtäkt: När blir/är det? Vilka kan bli våldtagna? Vad betyder ett nej? Kan ett ja betyda nej? Kan en tjej/kille utmana till våldtäkt?

Avslutande frågor – skall avrunda och släppa in intervjupersonerna för deras frågor.

Brukar ni tala om det som vi nyss talat om med någon? Familj, vänner eller skola?

Borde man prata om det mer, vart och med vem?

Har ni några frågor kring det vi pratat om?